

Türkiye’deki Çeviri Konulu Bildiriler Üzerine Kesitsel Bir İnceleme (1988-2019)

A Cross-sectional Review of the Proceedings on Translation in Turkey (1988-2019)

Özge Nazlı Dalgıç¹ Dilek Çalışkan² Erdoğan Kartal³

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Fransız Dili Eğitimi Bilim Dalı, Bursa, Türkiye

²Öğretim Görevlisi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Tekirdağ, Türkiye

³Prof. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, Bursa, Türkiye

Sorumlu yazar/

Corresponding author : Erdoğan Kartal

E-posta / E-mail : ekartal@uluda.edu.tr

ÖZ

Herhangi bir bilim dalında yapılan bilimsel ve akademik çalışmaların belirli aralıklarla sistematik olarak incelenmesi, o bilim dalındaki gelişim ve değişimleri belirlemede kritik bir öneme sahiptir. 2020 yılı itibarıyla, bu çalışmada da geçtiğimiz 32 yıllık süreçte (1988-2019) Türkiye’de çeviri alanında gerçekleştiren belli başlı akademik yayın türlerinden biri olan bildiriler üzerine kesitsel bir bibliyometrik ve tematik çözümlemenin yapılması amaçlanmaktadır. İlk aşamada *Yükseköğretim Akademik Arama* veri tabanı üzerindeki arama motoruna Türkçe “çeviri” anahtar sözcüğü girilerek “bildiriler” kategorisine ulaşılmış, platformda yer alan filtreleme özelliğinden de yararlanılarak öncelikle “çeviri” konusuyla bağlantısı olabilecek “temel alanlar” ve bu temel alanların alt “bilim alanları” seçilerek araştırmaya dair derlemin (korpus) sınırları belirlenmiştir. Bu bağlamda, ilk etapta ulaşılan 1448 bildiri arasında ön bir eleme yapılarak sadece 3/5’inin, bir diğer ifadeyle 895’inin doğrudan “çeviri” konusu kapsamında olduğu değerlendirilerek araştırmanın derlemine dâhil edilmiştir. Ardından, söz konusu akademik çalışmalar ilk olarak; sunuldukları yıl, ülke, şehir, tür (özet, tam metin, poster, sözlü sunum), kapsam (ulusal ya da uluslararası) ve sunum dilleri gibi farklı bibliyometrik verileri bakımından çözümlenmiştir. Son aşamada ise bildiri başlıklarından hareketle tematik bir incelemeye gidilerek, sözü edilen zaman aralığında çeviri alanında ülkemizde gerçekleştirilen bu akademik yayın türündeki araştırmaların/ çalışmaların eğilimleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çeviri, bildiri, bibliyometrik ve tematik çözümleme, Yükseköğretim Akademik Arama veri tabanı, Türkiye

ABSTRACT

The systematic examination of scientific and academic research in any branch of science at regular intervals is essential for determining potential developments and changes in that branch of science. As of 2020, this study seeks to conduct a cross-sectional bibliometric and thematic analysis of the papers, one of the leading academic publications, in the field of translation in Turkey over the past 32 years (1988-2019). In the first step of this study, search was conducted on the database of *Higher Education Academic Search* with the keyword "translation" in Turkish and in the category of "proceedings", and thanks to the filter feature in the search platform, the "main areas" that may be related to the field of translation and then the sub-"scientific areas" of these main areas were identified to ascertain the limits of the corpus of this study. Thus, a preliminary search yielded 1448 proceedings, which were then reduced to 895, about 3/5 of the initial number, were included in the corpus, as only these ones were directly relevant to the field of translation. Following that, these academic proceedings were first examined based on different bibliometric data including the year, country, city, type (abstract, full text, poster, oral presentation), scope (national or international) and presentation language. Lastly, this study performed a thematic analysis on the titles of the proceedings and presented the trends of research/studies in this publication type in the field of translation in Turkey over the time period in question.

Keywords: Translation, proceeding, bibliometric and thematic analysis, Higher Education Academic Search database, Turkey

Başvuru / Submitted : 04.08.2023

Revizyon Talebi /
Revision Requested : 12.11.2023

Son Revizyon /
Last Revision Received : 28.11.2023

Kabul / Accepted : 29.11.2023

Online Yayın /
Published Online : 15.12.2023

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

EXTENDED ABSTRACT

Language, which represents the most basic means of communication, is the main carrier of a culture as well. One of the best ways to transfer the culture of any language to other societies is through the translation process. Enjoying a history almost as established as human history, the phenomenon of translation is at the heart of socio-cultural, economic, and scientific fields of action that all societies, without exception, attach importance to, especially in today's global world. More specifically, for Turkey, the first steps of scientific research in this field were taken with the opening of translation departments in universities starting from the first half of the 1980s. However, academic research has gained momentum only after the second half of the 1990s, when academic performance was more valued in universities. Systematic quantitative and qualitative assessment of scholarly research in the field of translation science, as in all fields of science, at certain intervals is significant for determining any development, changes, and trends in this field. The literature review in Turkish shows that postgraduate theses and dissertations on translation have been evaluated bibliometrically and thematically at different times, that some articles and scientific works published in this field, though in limited numbers, have been also systematically examined. However, there is no study in the field of translation studies, as in all other fields, that focuses on proceedings, which are considered as a type of academic publication. This study aims to fill this gap in the field by conducting a cross-sectional bibliometric and thematic analysis on the proceedings produced in the field of translation over the past 32 years in Turkey (1988-2019) and thus to present a helpful resource for future studies on translation. As this study seeks to analyze the data compiled from various aspects, it draws on a "mixed" pattern which allows using both qualitative and quantitative data. To form the corpus of this study, search was performed on the database of the *Higher Education Academic Search* with the keyword "translation" entered the search engine, which yielded different publication types, and the category of "proceedings" was selected from among them. Then, 11 scientific fields that may be related to the field of translation were selected in the "main fields" section; 99 sub-scientific fields (departments) within these main fields were selected to determine the scope of the corpus through such filtering. In doing so, an initial number of 1448 proceedings were identified, but certain proceedings were not included in the corpus as they were added to the database multiple times by the co-authors, and some were excluded as they were not relevant. Thus, it was assumed that the remaining 895 proceedings were directly related to translation, and the final corpus of the study was formed. Following that, these proceedings were first examined based on different bibliometric data including the year, country, city, type (abstract, full text, poster, oral presentation), scope (national or international) and presentation language. Lastly, this study performed a thematic analysis on the titles of the proceedings and presented the trends of research/studies in this publication type in the field of translation in Turkey over the time period in question. Based on the data obtained from bibliometric analyses, most of the proceedings were presented at congresses and symposiums held across Turkey, and even though some of these organizations were described as "international", they ended up as national. This is also the case for the languages that the proceedings were presented. It is remarkable that although translation has an international nature that directly concerns foreign languages and cultures, almost all of the papers (92 %) are presented in the native language, that is, Turkish. Further, considering the distribution of the proceedings by the reported years, it is remarkable that there has been a significant steady increase in the number of studies, especially in recent years.

This can be considered as a promising development for the field. As for the data obtained from the thematic analysis of the titles of the proceedings, this study concludes that almost half of the proceedings (48 %) included translation reviews of written texts, but reviews for interpreting remained very low as 2.2%, which is a striking finding. Apart from all these, it is reasonable that as translation is a branch of science that is closely intertwined with social sciences in particular, research that examine its links with other disciplines equal to about 1/3 (19 %).

Giriş

Birbirinden farklı diller konuşan toplumlar arasında bir nevi dil ve kültür köprüsü olarak işlev gören “çeviri” eylemi, aynı zamanda bilgi, deneyim ve duygu gibi olguların aktarımında da kritik bir rol üstlenir. Ülkemiz de çağlar boyunca çok sayıda farklı toplumla iletişim halinde olmuş ve güçlü dostluk bağları kurmuştur. Bu da beraberinde o toplumların dillerini (yazılı ve sözlü) anlamayı, konuşmayı ve yazmayı, yani bir bakıma yabancı dil bilme zorunluluğunu beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda çeviri eğitimi, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de her daim yabancı dil öğretim sürecinin temel basamaklarından biri olarak görülmüştür. 21. yüzyılın ikinci yarısından başlayarak kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla birlikte hızla küreselleşen bir dünyada çeviriye olan talep ve beraberinde nitelikli çevirmen ihtiyacının arttığı gözlemlenir. Bu talebin karşılanması için, Haleva (2016, s.102)'nin da belirttiği gibi 80'li yılların başından itibaren ülkemizde de yükseköğretim düzeyinde ilk çeviri bölümlerinin açılmaya başlandığı görülür. Böylelikle, ilk olarak 1982 yılında Hacettepe ve hemen ardından 1983 yılında ise Boğaziçi Üniversitelerine bağlı İngilizce mütercim-

tercümanlık bölümleri kurulur. Bu bölümleri, 1992 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi'nde kurulan Fransızca mütercim-tercümanlık ve 1993 yılında İstanbul Üniversitesi bünyesinde kurulan Almanca mütercim-tercümanlık bölümleri izler. Sonraki yıllarda, özellikle de 2000'li yılların ilk yarısından başlayarak Türkiye'de çeviri eğitimi alanında hızlı bir gelişme yaşandığı gözlemlenir. Bu dönemde çok sayıda devlet ve vakıf üniversitesine bağlı ağırlıklı İngilizce olmak üzere Almanca, Arapça, Bulgarca, Çince, Farsça, Fransızca, Japonca ve Rusça gibi farklı dillerde lisans ve lisansüstü düzeyde çeviri eğitimi verilmeye başlanır. 2023 ÖSYS Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu verilerine göre bugün itibariyle ülkemizde 41'i devlet, 32'si ise vakıf üniversitesi bünyesinde olmak üzere toplamda 73 mütercim-tercümanlık ve 2 çeviribilim bölümü (Boğaziçi ve Yeditepe Üniversiteleri) bulunmaktadır. Bu bölümler altında da sırasıyla 64 İngilizce, 12 Arapça, 8 Almanca, 6 Fransızca, 5 Rusça, 3 İngilizce-Fransızca, 1 Bulgarca, 1 Çince, 1 Farsça ve 1 Japonca mütercim-tercümanlık ve çeviribilim lisans programı yer almaktadır. Nitelikli çevirmen yetiştirmeyi amaçlayan bu bölümler, öğrencilere, çeviri süreçlerini anlama, çeşitli diller arasında aktarım yapma, kültürlerarası iletişimi kavrama ve metin analizi yapma gibi temel becerileri kazandırmanın yanı sıra çeviri etiği, terminoloji yönetimi ve çeviri teknolojileri gibi daha ileri düzey konularda da bilgi sahibi olmalarını hedeflemektedirler. Bu gelişme aynı zamanda Türkiye'nin küreselleşen bir dünyada etkin bir aktör olabilmesi için çevirmenlerin önemine dikkat çekmekle birlikte çeviri eğitimine olan talebin de ne denli yüksek olduğunu göstermektedir. Bütün bunların yanı sıra, günümüzde çeviri bölümlerinin ülkemizde akademik alanda önemli bir yer tuttuğu ve Tahir Gürçağlar (2011, s. 89)'ın da işaret ettiği gibi çevirmenlik mesleğinin de ciddiye alınmaya başlandığı bir anlayışın yerleşmekte olduğu söylenebilir. Çeviri aynı zamanda başta edebiyat, dilbilim, iletişim ve kültürel araştırmalar, sosyoloji ve benzeri disiplinler olmak üzere geniş bir alanda disiplinlerarası çalışmalara da imkân veren bir bilim alanıdır. Ülkemizde çeviri alanında yapılan bilimsel çalışmaların genellikle diller arası iletişim, metinlerdeki kültürel öğelerin aktarımı, dil ve kültür etkileşimi, çeviri stratejileri, çeviride dilbilimsel ve kültürel sorunlar, çeviri süreci ve çevirmenlerin rolü gibi konulara yoğunlaştığı söylenebilir. Bunların yanı sıra, çeviri tarihi, kuramsal yaklaşımlar, etik sorunlar ve çeviri türleri (yazılı, sözlü, simultane, ardıl, edebi, teknik çeviri vb.)'ne ilişkin bilimsel çalışmaların da gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca sayıca az olmakla birlikte; kültürel çeviri, feminist çeviri, post-kolonyal çeviri ve çeviri politikası gibi çeviriye değin alt disiplinlerde de kimi araştırmaların varlığı dikkat çekmektedir (Çalışkan, 2021).

Bununla birlikte, Türkiye'de çeviribilim alanında gerçekleştirilen bilimsel çalışmaların türlerine göre farklı değişkenler açısından belirli aralıklarla sistematik olarak incelendiği sınırlı sayıda araştırmanın yapıldığı görülmektedir. Söz konusu çalışmalarda, Yazıcı (2007)'nin İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Bölümü'nde 1985-2006 yılları arasında yapılan 20 yüksek lisans tezini gözlemsel olarak incelediği; Ersoy ve Balkul (2016)'un Türkiye'de çeviribilim alanında 2016 yılına kadar yapılan lisansüstü tezleri farklı değişkenler açısından değerlendirdiği; Haleva (2016)'nin Türkiye'deki çeviri bölümleri ve çeviribilim çalışmalarını ele aldığı; Balkul, Can, Çalık ve Gümüş (2018)'ün Türkiye'de çeviribilim alanında 2013-2018 yılları arasında hazırlanan makaleleri betimsel açıdan bir çözümlediği; Çalık (2019)'ın Türkiye'de 2008-2018 yılları arasında sözlü çeviri alanında yazılan makale, kitap ve lisansüstü tezleri içerik analizi yöntemiyle incelediği; Şan ve Koçlu (2020)'nin toplum çevirmenliği alanında Türkiye'de yapılan bilimsel çalışmaları çözümlediği; Çalışır Zenci (2020)'nin ULAKBİM TR Dizin'de taranan dergilerde çeviribilim alanında yayımlanan makaleleri bibliyometrik açıdan değerlendirdiği; Başer ve Yıldırım (2020)'in Türkiye ve Fransa'da özel alan çevirisi konulu yüksek lisans ve doktora tezlerinin karşılaştırmalı olarak çözümlediği; yine Yıldırım (2020)'in çeviri teknolojileri ve yerleştirme konulu lisansüstü tezleri Türkçe çeviribilim literatürü bağlamında değerlendirdiği ve son olarak Çalışkan ve Kartal (2021a; 2021b)'in da Türkiye'de 1985-2020 yılları arasında hazırlanan çeviri konulu tezleri bibliyometrik ve tematik olarak çözümledikleri görülmektedir.

Alanyazın incelemesinde de görüldüğü üzere, ülkemizde çeviribilim alanında yapılan araştırmaların sistematik olarak değerlendirildiği çalışmalarda ağırlıklı olarak makale ve tezlerin konu edildiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, bir bilimsel faaliyet türü olarak ilgili alanda gerçekleştirilen bildiriler üzerine bugüne kadar yapılmış herhangi bir sistematik çalışma bulunmamaktadır. Bu bağlamda mevcut çalışma, geniş bir zaman aralığında Türkiye kaynaklı çeviribilim konulu bildirimleri içermesi sebebiyle bir ilktir.

Bilimin sürekli gelişip dönüşmesi sebebiyle, Kozak (2000, s.16)'ın da işaret ettiği gibi herhangi bir bilim dalındaki akademik çalışmaların periyodik olarak gözden geçirilmesi, o bilim alanında meydana gelen değişim ve gelişmelerin tespiti açısından oldukça önemlidir. 2020 yılı itibariyle, bu çalışmada da geçtiğimiz 32 yıllık (1988-2019) süreçte Türkiye'de çeviribilim alanında gerçekleştiren bildirimlerin kesitsel bir bibliyometrik ve tematik çözümlemesinin yapılması amaçlanmaktadır.

Yöntem

Araştırma verilerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi amaçlandığından çalışma karma araştırma desenine göre yapılandırılmıştır. Söz konusu desen, Onwuegbuzie ve Johnson (2006)'ın da belirttiği gibi; tek aşamalı veya

çok aşamalı araştırmalarda nitel ve nicel verilerin eşzamanlı ya da bağımsız olarak sırayla toplanarak çözümlendiği, araştırmanın bir ya da birden fazla aşamasında da bu verilerin bütünleştirilerek birlikte değerlendirildiği bir araştırma yaklaşımı olarak tanımlanmaktadır (aktaran Tunca, 2012, s. 31). Bu bağlamda, çalışmanın nicel kısmını oluşturan bölümde derlem kapsamındaki veriler, bir diğer ifadeyle bildiriler; tarih, sunulduğu yer, kapsam (ulusal/uluslararası), tür (tam metin, özet ya da sözlü bildiri) ve dil gibi ölçütler açısından değerlendirilmesi sebebiyle *bibliyometrik çözümleme* tekniği kullanılmıştır (Kasemodel, Makishi, Souza ve Silva, 2016, s. 82). Çalışmanın nitel kısmını oluşturan bölümde ise derlemdeki bildirilerin başlıklarından hareketle tema (konuları) ve alt temalarına göre bir sınıflandırmaya gidilmesi sebebiyle tematik çözümleme (meta-sentez) tekniği tercih edilmiştir. Bu son kısımda, özellikle ana tema ve alt tema başlıklarının/ kategorilerinin belirlenmesi aşamasında Çalışkan (2021)'ın *Türkiye'deki çeviri konulu tezler üzerine bibliyometrik ve tematik bir inceleme (1985-2020)* başlıklı yüksek lisans tezinde kullandığı tematik sınıflandırmadaki başlıklardan yararlanılmıştır.

Çalışmanın derlemi, hâlihazırda üniversitelerde görev yapmakta olan öğretim elemanlarının tamamının özgeçmiş ve kitap, makale, bildiri, proje vb. akademik çalışmalarının yer almış olduğu *Yükseköğretim Akademik Arama* (YÖKAKADEMİK) (<https://akademik.yok.gov.tr/AkademikArama/>) platformunda kayıtlı, başlangıcından 2019 yılının sonuna kadar sunulmuş “çeviribilim” konulu bildirilerden oluşmaktadır. Öncelikle platform üzerindeki arama motoru kısmına “çeviri” anahtar sözcüğü girilerek başlığında bu sözcüğü içeren bildirilerin tamamına ulaşılmıştır (f=2063). Ardından sağ tarafta yer alan 11 *Temel Alan* içerisinden başta *Filoloji* olmak üzere disiplinlerarası bir alan olması sebebiyle çeviribilim veya “çeviri” konusuyla ilintili olabilecek *sosyal-beşeri ve idari bilimler, eğitim bilimleri, güzel sanatlar, hukuk ve ilahiyat* gibi temel alanlar işaretlenerek ön bir filtreleme yapılmıştır. Daha sonra, bu temel alanların da her biri ayrı ayrı işaretlenerek alt disiplinlerine (bilim alanlarına) ulaşılmış ve bunlar içerisinden doğrudan “çeviri” konusuyla bağlantılı olabilecek bilim dallarındaki bildiriler seçilerek (f=1448) APA stilinde Word dosyasına aktarılmak suretiyle kayıt altına alınmıştır. En son aşamada ise, özellikle yazar sayısının birden fazla olduğu çalışmalarda, aynı çalışmanın platforma birden fazla eklenmesi sebebiyle birbirinin aynısı olduğu belirlenen bildirilerin çıkarılması ve çeviri konusuyla ilgisi olmayan fen ve mühendislik alanlarındaki bildirilerin elenmesi neticesinde geriye kalan 895 çalışmadan oluşan bir derlem elde edilmiştir (Ek 1: QR Kod).

Verilerin güvenilirliği açısından öncelikle derlemdeki bildirilere ait kimi bibliyometrik bilgiler İnternet üzerinden teyit edilerek yanlış olanlar düzeltilmiş, eksik olanlar ise eklenmiştir. Bu süreçte önce kongre programları, bildiri özetleri kitapçıkları ve var ise tam metin bildiri kitaplarına, sonrasında da söz konusu kongrelere katılan diğer yazarların platformdaki sayfaları/özgeçmişlerine bakılarak söz konusu etkinlikleri sayfalarına ekleyip eklemedikleri kontrol edilmiştir. Tüm bu işlemlerin sonucunda yeterli bilgiye erişilmediği zamanlarda ise yazarların sisteme eklediği veriler temel alınmıştır. Bununla birlikte, veriler, herhangi bir belirsizlik veya tutarsızlık içeriyor ya da kesin değilse ilgili bildiri/ler derleme dâhil edilmemiştir. Örneğin; bildiri adı ve kongre adı aynı olan, kongre bilgisine ulaşılamayan ya da bahsi geçen kongre programı içerisinde bulunmayan bildiriler dikkate alınmamıştır. Ayrıca hakkında yeterli bilgiye ulaşılamayan ve bu sebeple derleme dâhil edilmeyen bildirilerin büyük çoğunluğunun yazarların platform haricindeki biyografilerinde dahi yer almadıkları gözlemlenmiştir.

Diğer yandan verilere, yani bildirilere dair eksik bilgilere bakıldığında ise; en sıklıkla kongre veya sempozyumların gerçekleştirildiği yerlere (şehir ve ülke isimleri) dair bilgilerin tam olarak verilmediği ve bu etkinliklerin düzenlendiği tarihlerin de yanlış girildiği gözlemlenmiştir. Yerlere dair bilgilerin eksik olmasının sebebi, yazarların kongre veya sempozyumların düzenlendiği şehir ve ülkeler yerine doğrudan bu bilimsel etkinlikleri organize eden üniversitelerin isimlerini eklemeyi tercih etmeleridir. Tarih verilerindeki tutarsızlığın sebebi ise kimi yazarların ilgili etkinliğin düzenlendiği tarih yerine tam metin bildirilerin yer aldığı kongre kitabının basım tarihini esas almalarıdır. Ayrıca e-kitap olarak İnternet üzerinden erişilebilen özet ya da tam metin bildiri kitapçığı/ kitapları aracılığıyla da “bildiri türü” başlığına dair eksik bibliyometrik bilgiler giderilmiştir. Bu bağlamda erişilemeyenlere de “belirtilmemiş” ibaresi düşülmüştür. Bütün bunların yanı sıra, platforma birden fazla eklenen bazı bildirilerin türünün de kimi sefer “özet bildiri” kimi seferde “tam metin bildiri” olarak işaretlendiği tespit edilmiştir. Bu durumda olan bildiriler için de öncelikle bildiri türüne ulaşılmaya çalışılmış, ulaşılamadığı durumlarda ise yazarın en son eklediği veri dikkate alınmıştır. Son olarak, sisteme başlık (ad) olarak İngilizce ve Türkçe olarak iki dilde eklenmiş bildirilerde ise sunum dili esas alınmıştır. Bu aşamada Word dosyasında APA kaynakça stiline göre düzenlenmiş bildiriler öncelikle doğrudan bir Excel sayfasına tek sütun halinde aktarılmış ve ardından; *tarih, bildiri kapsamı* (ulusal veya uluslararası), *türü* (tam metin, özet ya da sözlü bildiri), *sunulduğu dil, kongre, ülke* ve *şehir* gibi bibliyometrik değişkenlere göre tek tek çözümlenerek elde edilen veriler yandaki sütunlara işlenmiştir. Ardından yorumlanabilmesi için bu veriler frekans olarak grafikler üzerinden sunulmuştur. Tematik çözümleme aşamasında ise başlıklardan hareketle bildirilerin çeviribilim kapsamında hangi temaları (konuları) ele aldıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Bu aşamada, her ne kadar Çalışkan (2021)'ın 1985-2020 yılları arasında Türkiye'de çeviri alanında yapılan lisansüstü tezleri incelediği yüksek lisans tezindeki tematik

sınıflandırmadan yararlanılsa da çalışmanın özgünlüğünü koruyabilmek adına kendine özgü başka bir sınıflandırma yoluna gidilmiştir.

Araştırma Soruları

Araştırma kapsamında Türkiye'deki çeviri konulu bildirilerin kesitsel bir bibliyometrik ve tematik çözümlenmesi amaçlandığından aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranacaktır:

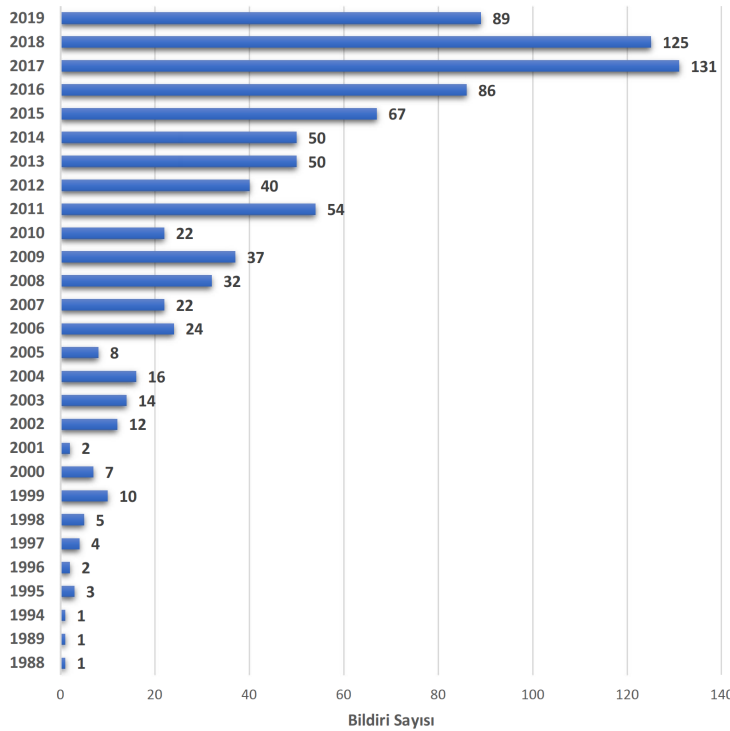
1. Çeviri konulu bildirilerin yıllara göre dağılımı nasıldır?
2. Bu bildirilerin sunulduğu kongre, konferans ve sempozyum gibi etkinlikler hangi ülkelerde düzenlenmiştir?
3. En çok hangi şehirler bu bilimsel etkinliklere ev sahipliği yapmıştır?
4. Türleri (tam metin, özet ya da poster) bakımından bildiriler nasıl bir dağılım göstermektedir?
5. Sunuldukları bilimsel etkinlikler kapsam (ulusal veya uluslararası) olarak nasıl bir dağılım göstermektedir?
6. Bildiriler en çok hangi dil veya dillerde sunulmuştur?
7. Bildiriler tematik olarak nasıl bir eğilim göstermektedir, bir diğer ifadeyle ağırlıklı olarak bu çalışmalarda ne tür konular işlenmiştir?

Bulgular ve Yorum

Çalışmanın bu bölümünde, derlemdeki verilerin bibliyometrik ve tematik çözümlenmesi neticesinde elde edilen bulgular araştırma sorularındaki sıralamaya göre sunularak yorumlanmıştır.

1. Bildirilerin Yıllara Göre Dağılımı: Aşağıda *Grafik 1*'de çalışmanın ilk araştırma sorusu “Çeviri konulu bildirilerin yıllara göre dağılımı nasıldır?” kapsamında elde edilen nicel bulgulara yer verilmiştir.

Grafik 1: Bildirilerin Yıllara Göre Dağılımı

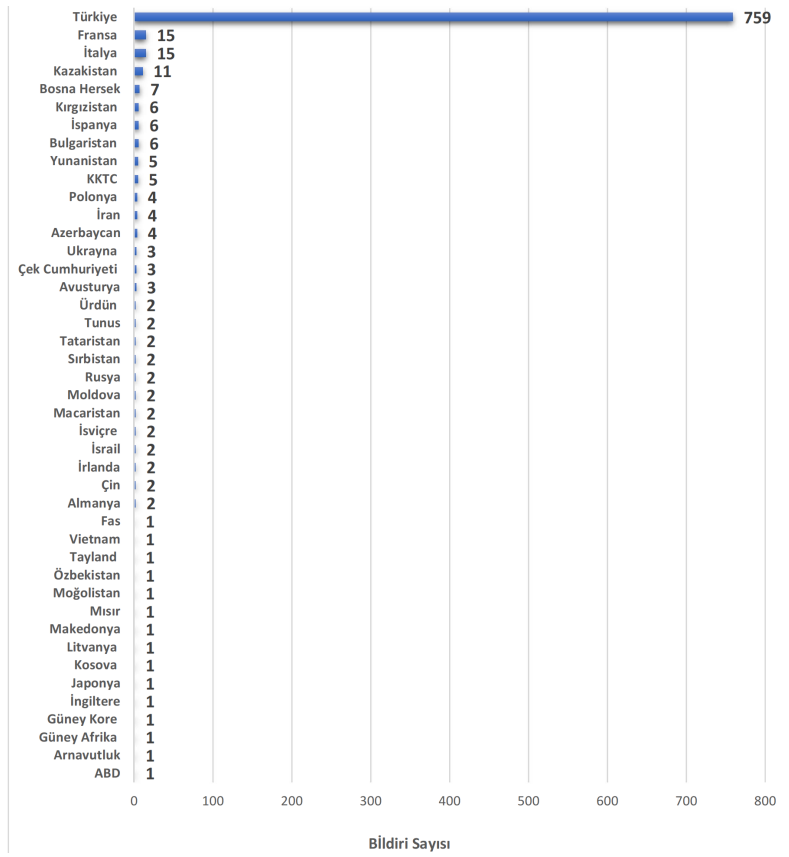

Grafik 1'deki veriler yakından incelendiğinde, platformda kayıtlı çeviri konulu ilk bildirinin 1988 yılına ait olduğu ve kesitsel olarak incelenen dönem içerisinde bildiri sayılarının yıllar içerisinde inişli çıkışlı bir artış gösterdiği anlaşılmaktadır. 90'lı yıllarda oldukça sınırlı sayıda olduğu gözlemlenen bildiriler, 2000'li yılların başından itibaren büyük bir artış göstermektedir. Özellikle 2010'lu yılların başından itibaren çeviri konulu bildirilerin sayısında önemli bir artış kaydedildiği, 2017 ve 2018 yıllarında ise en yüksek bildiri sayılarına ulaşıldığı dikkat çekmektedir. Bu yıllarda çeviri konulu bilimsel araştırmalar ve bunların sunulduğu akademik etkinliklerin yoğun olduğu gözlenmektedir. Bildiri sayılarının inişli çıkışlı da olsa 2000'li yılların başından itibaren sürekli artış göstermesinin nedeni olarak da söz konusu

yıllarda üniversitelerde akademik atama ve yükseltmelerde makale, kitap ve bildiri gibi bilimsel etkinlik sayılarının göz önünde bulundurulduğu nicel performansa dayalı bir değerlendirme sistemine geçilmesi ve dolayısıyla öğretim üyelerinin de başvuru dosyalarına bu akademik etkinlik türündeki çalışmalarını da dâhil etmesi gösterilebilir. Son olarak, derlem aralığının sonu olan 2019 yılında ise bildiri sayısında bir düşüş olduğu göze çarpmaktadır. Bu düşüş, bildiri sayılarında yıllar içindeki dalgalanmaların normal bir sonucu olabileceği gibi akademisyenlerin platforma verilerini herhangi bir kadroya atanma ya da ünvan başvurusu olmadığı müddetçe kimi zaman geç giriyor olmalarından da kaynaklandığı söylenebilir.

2. Bildirilerin Ülkelere Göre Dağılımı: Bildirilerin sunulduğu ülkelere göre dağılımı göz önünde bulundurulduğunda ise tamamının (f=895) dünya genelinde 43 farklı ülkede sunulduğu görülmektedir. Bildirilerin sunulduğu ülkelere göre dağılımı gösteren nicel bulgular aşağıda *Grafik 2*'de verilmiştir.

Grafik 2: Bildirilerin Ülkelere Göre Dağılımı

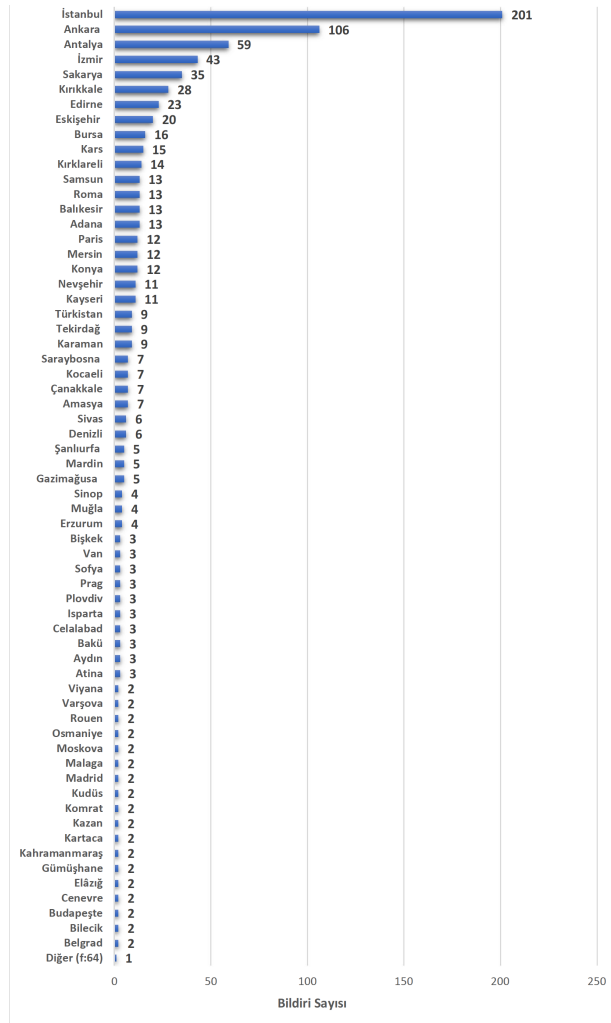

Grafik 2'deki verilere bakıldığında bildirilerin, her ne kadar birbirinden farklı 43 ülkede sunulduğu görülsede aslında önemli bir bölümünün, bir başka ifadeyle %85'inin Türkiye'de sunulduğu dikkat çekmektedir. Bu durum, üniversitelerimizin çeviri araştırmaları konusundaki üretkenliğinin yanı sıra ülkemizin de aynı zamanda iyi bir akademik etkinlik merkezi olduğunu göstermektedir. Ayrıca araştırmacıların pasaport ve vize gibi sorunlarla birlikte maddi imkânlar sebebiyle yurtdışına çıkmak istemedikleri için ülkemizdeki konferans ve sempozyumları tercih etmeleri de bir başka sebep olabilir. İlk 10'da yer alan diğer ülkeler sırasıyla; Fransa, İtalya, Kazakistan, Kırgızistan, Bosna-Hersek, İspanya, Bulgaristan, Yunanistan ve KKTC'dir. Bulgaristan ve Yunanistan gibi komşu ülkelerdir. Türki Cumhuriyetlerin dağılımının ilk sıralarında yer alması coğrafi konum ve dilsel akrabalıklardan kaynaklanan olağan bir sonuç olarak öngörülebilir. Fransa, İtalya ve İspanya gibi Avrupa ülkelerinin ilk sıralarda gelmesi ise ülkemizde eğitimi verilen dillerin konuşulduğu ülkeler olmaları, bu ülkelerin çeviribilim alanındaki köklü çalışmaları, araştırma merkezleri, üniversite programları, bu programların çeşitliliği ve küresel katılımlarının bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Ayrıca, Doğu Avrupa, Orta Asya, Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkeleriyle birlikte diğer kıtalardaki bazı ülkelerde az sayıda da olsa çeviri konulu bilimsel etkinliklere katılım sağlandığı görülmektedir. Ancak bununla birlikte, ülkemizde yabancı dil olarak İngilizceden sonra en çok Almancanın öğretildiği göz önünde bulundurulduğunda, yakın ilişkiler içinde bulunduğumuz ve sayıca en fazla Türk'ün yaşadığı bir Avrupa ülkesi olan Almanya'da ise sadece 2 bildirinin

sunulmuş olması dikkat çekicidir. Tüm bunların yanı sıra, grafikte dağılımın çok çeşitli olması, yani birçok ülkede çeşitli zamanlarda bu tür bilimsel etkinliklerin düzenlenmesi, çevirinin evrensel bir olgu olduğunun ve gittikçe tüm dünyada önem kazandığının bir göstergesi olarak da okunabilir.

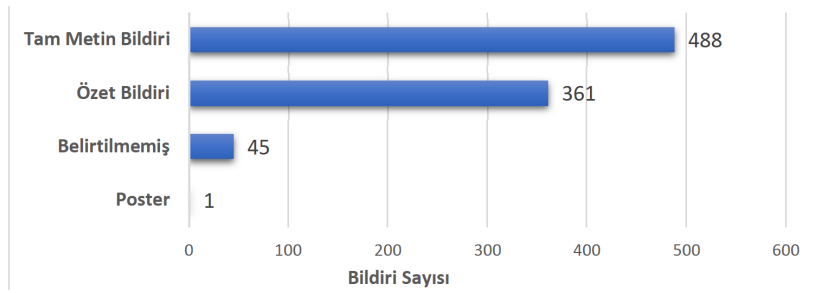
3. Bildirilerin Şehirlere Göre Dağılımı: Bir diğer araştırma sorusu kapsamında da bildirilerin sunulduğu şehirlere göre dağılımı incelenmiş ve elde edilen bulgular nicel olarak aşağıdaki *Grafik 3* aracılığıyla sunulmuştur. *Grafik 3* yakından incelendiğinde, gerek yurtiçi gerek yurtdışında olsun çeviri konulu bildirilerin sunulduğu şehirlerde de çok geniş bir çeşitlilik olduğu göze çarpmaktadır. Kimi şehirlerde (f=64) sadece tek bir bildiri sunulduğu gözlemlenirken (bu şehirler tabloda *Diğer* başlığı altında birleştirilmiştir), kimilerinde birden fazla ve 20 şehirde ise 10'dan fazla bildiri sunulduğu görülmektedir. Bununla birlikte, bildirilerin ülkelere göre dağılımını gösteren *Grafik 2*'de de gösterildiği gibi bildirilerin ağırlıklı bir bölümünün (%85) ülkemizdeki şehirlerde sunulduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda, 206 bildiriyle İstanbul ilk sırada yer alırken, onu yarıya yakın bir oranla (f=108) Ankara izlemekte, ardından sırasıyla 59 bildiriyle Antalya ve 44 bildiriyle de İzmir gibi nüfus yoğunluğu olan ve ağırlıklı üniversitelerin bulunduğu büyük şehirler gelmektedir. Bilimsel etkinliklerin ağırlıklı olarak sözü edilen bu tür büyük kentlerde gerçekleştirilmesinin bir diğer sebebi de bu şehirlerdeki belediye, valilik ve üniversiteler gibi resmî kurumlara verilen kongre ve sempozyum destekleri olabilir. Ayrıca başta çeşitli komşu ülke başkentleri olmak üzere birçok Avrupa ve dünya kentinde de bildirilerin sunulduğu anlaşılmaktadır. Böylelikle, yukarıda da vurgulandığı gibi bildiri sunumlarının belli başlı büyük şehirlerde yoğunlaşmasının yanı sıra sadece tek bir bildirinin sunulduğu çok sayıda yurtiçi ve yurtdışı şehrinin olduğu da dikkat çekmektedir. Bu durum, çeviri konusunun farklı akademik etkinlik ve organizasyonlar aracılığıyla da ele alındığını göstermektedir. Şöyle ki sözü edilen etkinlik ve organizasyonlar çoğu zaman salt çeviri konulu olmayıp kimi zaman da edebiyat, dilbilim ve dil öğretimi konulu da olabilmektedir.

Grafik 3: Bildirilerin Şehirlere Göre Dağılımı

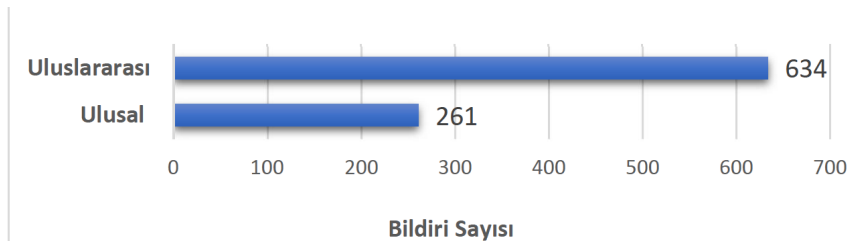
4. Bildirilerin Türlerine Göre Dağılımı: Bildirilerin türlerine göre dağılımını gösteren bulgular aşağıda *Grafik 4*'te verilmiştir. Bulgular yakından incelendiğinde, derlemin yarısından biraz fazlasını (%55) “tam metin” bildirilerin, geriye kalan kısmını ise başta ağırlıklı “özet” bildiriler (%40) olmak üzere türü “belirtilmemiş” (%5) bildirilerin oluşturduğu görülmektedir. Ayrıca “poster” türünde sadece bir bildiri kaydına rastlanmıştır. Bu verilerden hareketle araştırmacıların çeviri konusunda, bilimsel etkinlik veya toplantılara genellikle özet bildiri veya tam metin bildirilerle katılım sağladıkları söylenebilir. “Özet” bildirilerin, genellikle bilimsel araştırmaların belli başlı ana noktalarını özet halinde sunmak için hazırlandığı, “tam metin” bildirilerin ise daha kapsamlı olup, bu araştırmaların bütün süreçlerini ayrıntılı bir şekilde içerdikleri bilinmektedir. Yönelime bakılarak, araştırmacıların çalışmalarını daha kapsamlı bir şekilde sunarak yayımlamayı tercih ettikleri gözlemlenmektedir. Ayrıca türü belirtilmemiş ya da belirlenemeyen bildirilerin türlerinin, araştırmacılar tarafından platforma eksik veya hatalı olarak girildiği anlaşılmaktadır. Poster türündeki bildirilerin yok denecek kadar az olmasının nedeni ise bu tür bildirilerin, sosyal bilimlerden daha ziyade genellikle fen, mühendislik ve tıp bilimleri gibi alanlarda görsellik sebebiyle daha çok tercih edilmesi olabilir.

Grafik 4: Bildirilerin Türlerine Göre Dağılımı

5. Bildirilerin Kapsamlarına Göre Dağılımı: Beşinci araştırma sorusu doğrultusunda da çeviri konulu bildirilerin kapsam olarak nasıl bir dağılım gösterdiği, bir diğer ifadeyle sunuldukları bilimsel etkinliklerin hangi ölçekte (ulusal veya uluslararası) düzenlendiği/ gerçekleştirildiği bulgulanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda bulguların yer aldığı aşağıdaki *Grafik 5* incelendiğinde, çeviri konulu bildirilerin %71'inin uluslararası, %29'unun ise ulusal ölçekli bilimsel etkinlikler kapsamında sunulduğu görülmektedir. Böylelikle yukarıdaki ikinci bulgu başlığından da hareketle, ülkemizin çok sayıda yabancı katılımcının olduğu birçok konferansa ev sahipliği yaptığı gözlenmektedir. Bununla birlikte, söz konusu verilerin sadece tek bir veri tabanı (YÖKAKADEMİK) aracılığıyla derlenmiş olduğunun da belirtilmesi gerekmektedir. Ancak çeviri alanı küresel ölçekte bir konu olması sebebiyle farklı ülkelerden araştırmacıların da ülkemizde düzenlenen bu tür bilimsel etkinliklere katılarak bilgi ve deneyim paylaşımında buldukları söylenebilir. Diğer yandan, herhangi bir bilimsel etkinliğin uluslararası nitelikte olabilmesi için bildirilerin basıldığı kitapların uluslararası veri tabanlarında da dizinlenmesi gerekmektedir. Böylelikle bildiri kitaplarının dizinlendiği veri tabanları tek tek incelendiği takdirde daha sağlıklı bir sonuç elde edilebilir.

Grafik 5: Bildirilerin Kapsamlarına Göre Dağılımı

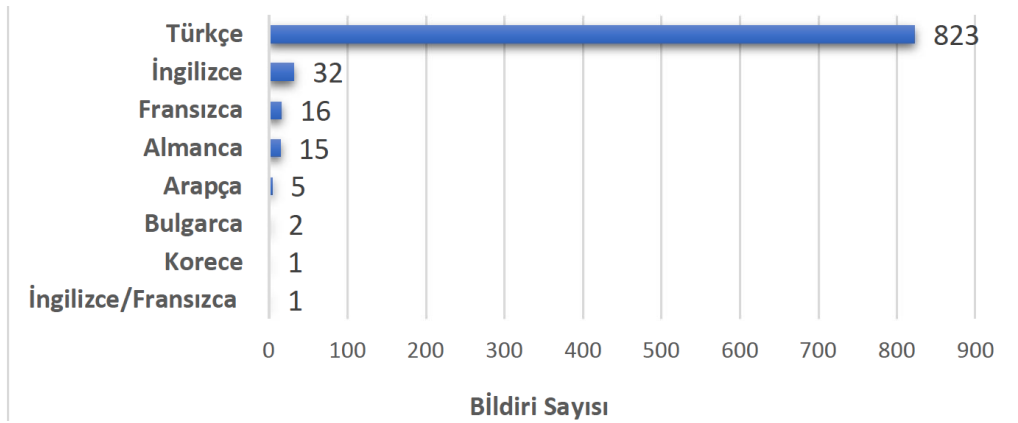

6. Bildirilerin Dillere Göre Dağılımı: Araştırmanın altıncı, bibliyometrik çözümlemenin ise son sorusu kapsamında çeviri konulu bildirilerin sunum dillerine göre dağılımı değerlendirilerek elde edilen veriler nicel olarak aşağıdaki *Grafik 6*'da sunulmuştur. Çözümleme neticesinde Türkçenin sunum dili olarak ilk sırada (f=823) geldiği tespit edilmiştir. Bu veri aynı zamanda bildirilerin sunulduğu ülke ve şehirlerle ilgili *Grafik 2* ve *Grafik 3*'teki verilerle de bağdaşmaktadır. Çalışmaya konu olan bildirilerin %92'sinin Türkçe ve % 85'inin Türkiye'de sunulmuş olduğu göz önünde bulundurulduğunda akademisyenlerin büyük çoğunluğunun ülkemizde gerçekleştirilen çok dilli konferansları tercih ettiği

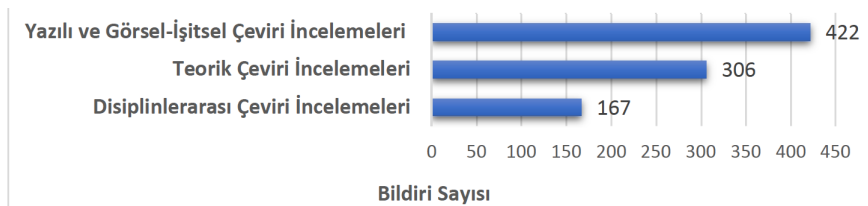
söylenbilir. Bunun bir diğer sebebi de anadilden anadile, yani diliçi çeviri çalışmalarının da bu bildirilere dâhil olmasıdır. İngilizce ise %3,7'lik bir oranla ikinci sırada gelmektedir. Dünyada en çok kabul gören ve ülkemizdeki üniversitelerde de en çok eğitimi verilen dil olması sebebiyle bu beklenmedik bir sonuç değildir. Hemen ardından üçüncü sırada Fransızca bir diğer önemli sunum dili olarak öne çıkmaktadır. Ülkeler grafiğinde ikinci sırayı Fransa ile paylaşan İtalya'nın bu bulgudaki sıralamada yer almaması bu ülkede sunulan bildirilerin de İngilizce sunulduğunu düşündürmektedir. Bununla birlikte, bölüm sayısı ve ülkeler arası ilişkiler düşünüldüğünde Almanca'nın bir kez daha beklenen sıralamanın altında kaldığı anlaşılmaktadır. Bütün bu dillerin yanı sıra, Arapça, Bulgarca ve Korece gibi çeşitli dillerde de sunulan bildirilerin olduğu görülmektedir. Elde edilen bu veriler, çeviri konusunun farklı dil ve kültürler arasında ilgi gördüğünü ve bu dillerde yapılan çalışmaların da çeşitlilik gösterdiğine işaret etmektedir.

Grafik 6: Bildirilerin Dillere Göre Dağılımı

7. Bildirilerin Temalarına Göre Dağılımı: Çalışmanın bu ikinci aşamasında bildirilerin konuları bakımından dağılımları incelenmiştir. Böylelikle bildirilerin tematik eğilimleri ana ve alt temalar aracılığıyla belirlenmiştir. Ardından bu temalar, aralarındaki benzerliklerden hareketle aşağıda gösterildiği (*Grafik7*) gibi 3 (üç) ana başlık altında birleştirilerek bütünsel, tutarlı ve mantıksal bir dizilim elde edilmeye çalışılmıştır.

Grafik 7: Bildirilerin Ana Temalarına Göre Dağılımı

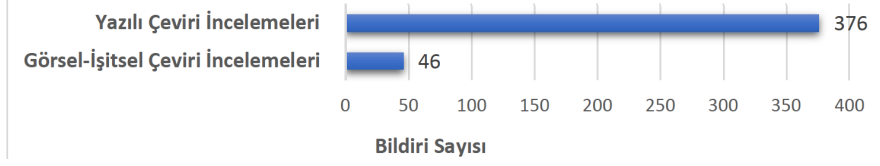

Yukarıda verilen *Grafik7*'deki veriler incelendiğinde, ilk olarak çeviri konusunda farklı tematik alanlarda yapılan araştırmaların çeşitliliği ve çeviri disiplininin geniş çalışma yelpazesi dikkat çekmektedir. Bu da çevirinin çok yönlü bir konu olduğunu ve farklı perspektiflerden incelenmesi gerektiğini göstermektedir. En yaygın tematik kategori olarak %48 (f=422)'lik bir oranla *Yazılı ve Görsel-İşitsel Çeviri İncelemeleri* ön plana çıkarken, ikinci sırada ise %34 (f=306)'lük bir oranla *Teorik Çeviri İncelemeleri* yer almaktadır. Söz konusu çalışmaların daha çok çevirinin kuramsal ve metodolojik yönleri göz önünde bulundurularak gerçekleştirilmiş araştırmalar olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca bu kategorideki çalışmaların birbirinden farklı çok sayıda özgün konuya odaklandığı da söylenebilir. Üçüncü ve son tema başlığında da %19 (f=167)'luk bir oranla, çevirinin farklı disiplinlerle etkileşimini ve çevirinin sosyal, kültürel veya bilimsel alanlardaki rolünü araştıran *Disiplinlerarası Çeviri İncelemeleri* bulunmaktadır.

7.1. Yazılı ve Görsel-İşitsel Çeviri İncelemeleri: Araştırma kapsamındaki bildirilerin tamamı göz önünde bulundurulduğunda, bu kategorideki incelemelerin neredeyse derlemin yarısını (%48) oluşturduğu ve alt temaları bakımından da en zengin kategori olduğu belirlenmiştir. Sözü edilen alt temalar, ilk etapta “yazılı” ve görsel-ışitsel” çeviri incelemeleri olarak iki ana başlıkta yapılandırılabilir (*Grafik 8*). Bu ana kategorinin ilk alt temasını %85'lik bir oranla “yazılı çeviri incelemeleri” oluştursa da “görsel-ışitsel” çeviri incelemelerinin de çeviri disiplininin önemli bir alanını temsil ettiği

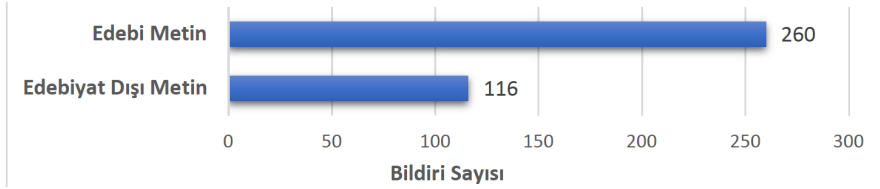
bilinmesine rağmen ülkemizdeki akademik çalışmalarda pek tercih edilmediği anlaşılmaktadır.

Grafik 8: Yazılı ve Görsel-İşitsel Çeviri İncelemelerinin Alt Temaları

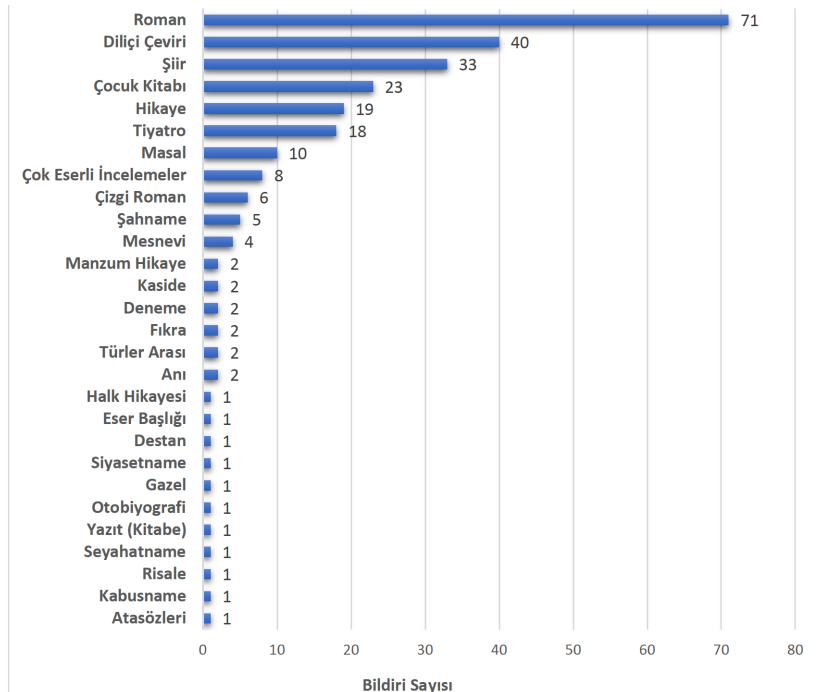
7.1.1. Yazılı Çeviri İncelemeleri: Yazılı çeviri incelemeleri alt teması da kendi içerisinde “edebi metin incelemeleri” ve “edebiyat dışı metin incelemeleri” olarak iki ayrı alt tema olarak sınıflandırılmıştır (Grafik 9).

Grafik 9: Yazılı Çeviri İncelemelerinin Alt Temaları

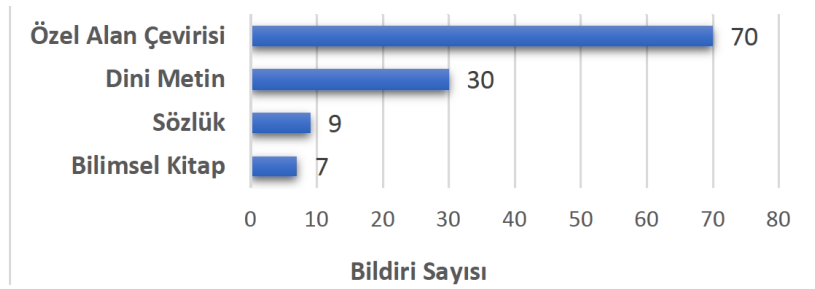
Yukarıda Grafik 9’da sunulan verilere dayanarak, “edebi metin” incelemelerinin (f=260), “edebiyat dışı” metin incelemelerine (f=116) oranla iki katından biraz daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durum, çeviri konulu bildirimlerde edebi metinlere daha fazla odaklanıldığını ve edebiyatın genel bir tema bağlamında ele alındığını düşündürülebilir. Ayrıca edebi metinlerin çeşitliliği sebebiyle edebi türlerin, edebi tekniklerin ve yaratıcı ifade biçimlerinin incelenmesi çeviribilim araştırmacılarına daha fazla fırsat sunabilir. Bu nedenle yazılı çeviri incelemelerinin ağırlıklı olarak edebi türler üzerine yoğunlaşması doğal bir durum olarak değerlendirilebilir. Bildirilerin tematik incelemesi neticesinde elde edilen verilere göre ilk etapta edebi metinlerin ne denli çeşitlilik arz ettiği göze çarpmaktadır (Grafik 10).

Grafik 10: Bildirilerde İncelenen Edebi Metin Türlerinin Dağılımı

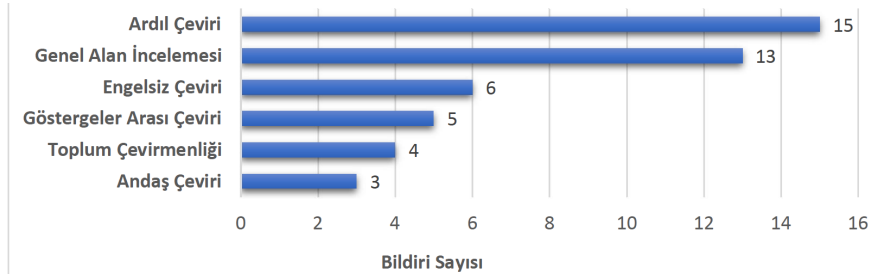
Bu tür metinleri inceleyen çalışmaların, bir diğer ifadeyle bildirilerin yaklaşık $\frac{1}{4}$ (%27)'ünden biraz fazlası *roman* türüne odaklanırken, özellikle Osmanlıca yazılmış eski eserleri günümüz Türkçesine uyarlayan sadeleştirme çalışmaları veya bir başka Türkçe lehçesinde kaleme alınmış edebi eserlerin İstanbul Türkçesine uyarlanması gibi *diliçi çeviri* çalışmaları %15'lik bir oranla ikinci sırada gelirken, şiirler ise %13'lük bir oranla hemen ardından üçüncü sırada yer almaktadır. *Çocuk kitapları* bu alt temanın %9'luk bir kısmını temsil ederken, onu %7'lik bir oranla *hikâye* türü izlemektedir. Yakın bir oranla (%6,9) tiyatro eserleri beşinci sırada gelirken, bu türü neredeyse yarı yarıya bir oranla (%3,8) *masallar* takip etmektedir. Geriye kalan yaklaşık $\frac{1}{5}$ (%18)'lik kısımda ise düşük temsili oranlarla *denemeler*, *destanlar*, *şahname*, *fıkralar*, *gazeller*, *siyasetnameler*, *anılar*, *atasözleri*, *kâbusname*, *otobiyografiler*, *risaleler*, *seyahatnameler* ve *yazıtlar (kitabeler)* gibi (edebi) türler üzerine yapılan çeviri çalışmaları bulunmaktadır. Azınlıkta da olsa çalışmalar arasında bir yazarın veya bir dönemin belli eserlerini inceleyen *çok eserli incelemeler* ve metnin türünü değiştirerek yapılan *türler arası çeviri* incelemelerine de rastlanmaktadır. Bu verilerden hareketle, eski edebi türlerin çeviribilim açısından hala incelenmeye değer bulunduğu ve Eski Türk Edebiyatı çalışmalarının önemini koruduğu söylenebilir. Diğer yandan, Türk Edebiyatı dışında en fazla Fransız, İngiliz ve Rus edebiyatı eserlerinin incelendiği belirlenmiştir. Sözü edilen eserlerin dünya edebiyatında önemli bir yeri olmakla birlikte ait oldukları yüzyıl açısından değerlendirildiğinde, daha çok 19 ve 20. yüzyıl klasikleri olduğu ve çağdaş edebiyatı temsil etmedikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca, Cumhuriyet Dönemi'nde Batı dillerinden Türkçeye çevrilen klasiklerin de hala araştırma konusu edildiği gözlenmektedir. Tüm bu veriler, edebi metinlerin çeşitliliği ve zenginliğini vurgulamakla birlikte çeviri çalışmalarının farklı tema, tarz ve diller üzerine de yoğunlaşabileceğine işaret etmektedir. Bununla birlikte, derlemde yer alan, edebiyat dışı metinler üzerine yapılmış çalışmaların sayısı da dikkate değer olup, bu metinlerin farklı konu ve bilgi alanları içerdiği görülmektedir (*Grafik 11*).

Grafik 11: Edebiyat Dışı Metin Türlerinin Dağılımı

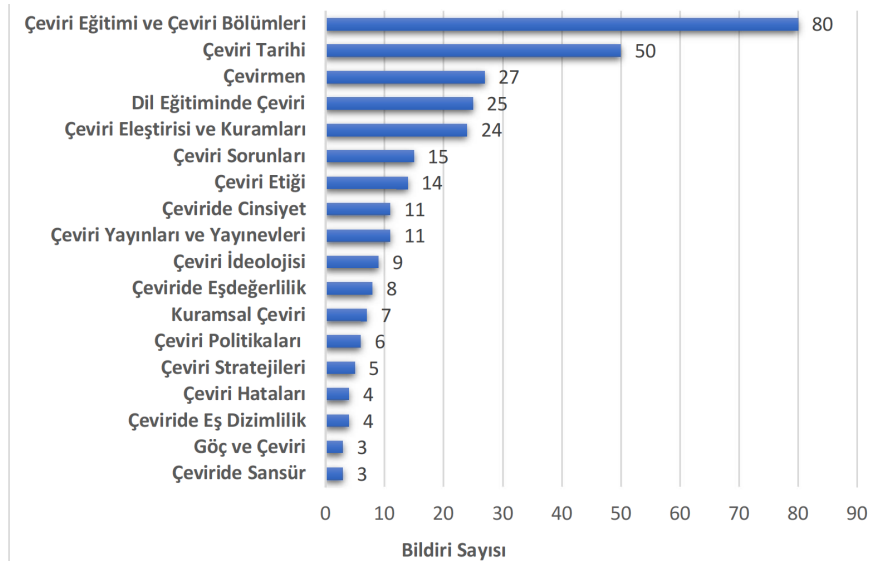

Grafik 11'deki metin türleri incelendiğinde, çeviri araştırmalarının edebi metinler haricinde aynı zamanda diğer metin türlerine de odaklandığı anlaşılmaktadır. Yapılan çözümleme neticesinde, edebiyat dışı metin incelemelerinin ele alındığı bildirilerin %60 gibi bir oranla ağırlıklı olarak *özel alan çevirisi* konusunda gerçekleştirildiği belirlenmiştir. *Özel alan çevirisi*, genellikle özel alanlara yönelik konu ve içerikleri kapsamakla birlikte, alana özgü terminolojiyi doğru biçimde aktarma zorunluluğu sebebiyle de özel bir dikkat ve uzmanlık gerektiren bir alandır. Bu kategorideki bildiri başlıkları yakından incelendiğinde başta *hukuk* metinlerinin işlendiği bildirilerin yoğunluğu dikkat çekerken, onu *tıp*, *bankacılık* ve *muhasebe* gibi alanlara özgü metinlerin izlediği görülmektedir. Özel alan çeviri metinlerinin ardından %26'lık bir oranla *dini metinler* gelmektedir. Bu metinler çoğunlukla İslam diniyle ilgili olsa da Musevilik ve Budizm gibi inanışlara ait metinlere (eserlere) de rastlanmaktadır. Bir sonraki metin türü *sözlükler* olup son sırada ise sosyal ve beşeri bilimlerle ilgili *bilimsel kitaplar* (metinler) yer almaktadır. Bütün bu veriler doğrultusunda özel alan çevirisinin, çeviribilim alanında önemli bir rolünün olduğu söylenebilir.

7.1.2. Görsel-İşitsel Çeviri İncelemeleri:Aşağıda *Grafik 12*'de bu tematik alt başlıktaki bildirilerin dağılımı verilmiştir. *Grafik 12* incelendiğinde, görsel-ışitsel çeviri konulu bildirilerin $\frac{1}{3}$ (%36)'ünden biraz fazlasının *ardıl çevirileri* ele aldığı, onu sırasıyla *genel alan incelemeleri* ile işitme ve görme engelli bireyler için yapılmış *engelsiz çeviri* çalışmalarının takip ettiği görülmektedir. Yazıyı görsele, görseli ise yazıya çevirme gibi çalışmaları içeren *göstergeler arası çeviri* araştırmaları ve afet vb. zamanlarda sivil toplum kuruluşlarınca sağlanan *toplum çevirmenliği* hizmetini inceleyen çalışmalar da bu alt başlıkta %19,5'lik bir kısmı temsil etmektedir. Son olarak aynı başlıkta *andaş çeviriler* ise sadece %6,5'lik bir orana sahiptir. Genel hatlarıyla bakıldığında, görsel-ışitsel çeviri çalışmalarının derlem içerisinde sayısal olarak azınlıkta kaldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca, çalışmanın ekinde verilen derlem (Ek 1: QR Kod) incelendiğinde de mevcut çalışmaların genelde aynı yazarlar tarafından yapılmış devam çalışmaları niteliğinde olduğu dikkat çekmektedir.

Grafik 12: Görsel-İşitsel Çeviri İncelemelerine Dair Alt Temaların Dağılımı

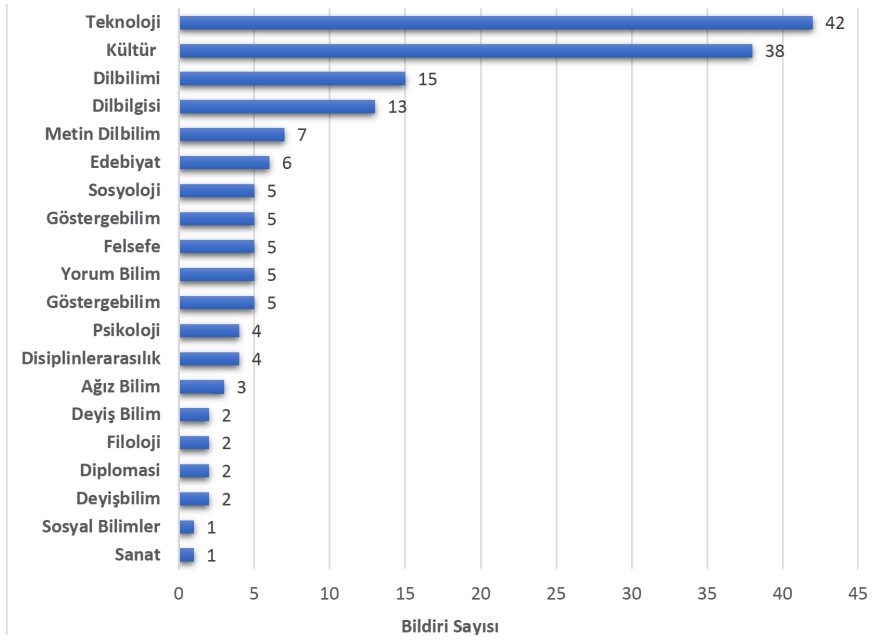
7.2. Teorik Çeviri İncelemeleri: Bildirilere konu olan teorik çeviri incelemelerinin, çevirinin kuramsal ve metodolojik yönlerini yansıtan alan çalışmaları olduğu göze çarpmaktadır. Söz konusu çalışmalarda ne tür konular üzerinde durulduğu aşağıdaki *Grafik 13*'te sunulmuştur.

Grafik 13: Teorik Çeviri İncelemelerine Dair Alt Temaları Dağılımı

Yukarıda sunulan *Grafik 13* incelediğinde, *çeviri eğitimi ve çeviri bölümleri*, *çeviri tarihi* ve *çevirmen* gibi evrensel ve güncel temaların kuramsal çeviri alanında en çok ilgi gören konular olduğu görülmektedir. Ayrıca, çeviri eğitiminde kullanılan yöntemler, müfredat, çevirinin yabancı dil veya ana dil öğrenimine katkısı konulu araştırmalar da akademisyenlerin sıklıkla üzerinde durdukları teorik tabanlı çalışmalar arasında yer almaktadır. Bütün bu çalışmaların yanı sıra; *çeviri eleştirisi ve kuramları*, *çeviri sorunları*, *çeviri etiği*, *çeviride cinsiyet*, *çeviri yayınları ve yayınevleri*, *çeviri ideolojisi*, *çeviride eşdeğerlik*, *kuramsal çeviri*, *çeviri politikaları* vb. konuların da işlenen kuramsal konular arasında önemli bir yer tuttuğu anlaşılmaktadır. Bu da çeviri sürecindeki kimi pratik sorunların ve etik meselelerin akademik alanda ve literatürde tartışıldığı bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Ayrıca, söz konusu çalışmalarda araştırmacılar bu konulara dikkat çekmekte ve çözüm önerileri sunmaktadır. Diğer yandan, *çeviri stratejileri*, *çeviri hataları*, *göç ve çeviri* ve *çeviride sansür* gibi konuların da az sayıda olsa da bu bağlamda çalışılan konular arasında yer bulduğu gözlenmektedir.

7.3. Disiplinlerarası Çeviri İncelemeleri: Derlemin 1/5 (f=167)'ini oluşturan bu son ana tematik başlıktaki çeviri incelemelerinin birbirinden farklı çeşitli konular (temalar) etrafında yapıldığı ve her bir konu için de yayın sayısının farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır (*Grafik 14*).

Disiplinlerarası çeviri çalışmalarının gerçekleştirildiği konular ve yayın sıklıklarının verildiği *Grafik 14* incelendiğinde, öncelikle *teknoloji* ve *kültür* başlıklarının en yüksek yayın sayısına sahip konular olarak öne çıktıkları görülmektedir. Bu durum, teknoloji ve kültür konularının çeviriyle en çok ilişkilendirilen konular olduğuna işaret edebilir. Dilin, bir tür kültür aktarım aracı olması ve günümüzde iletişimin en önemli kanalının teknolojik araçlar olması sebebiyle söz konusu durum beklendik bir bulgu olarak değerlendirilebilir. Ayrıca, teknoloji temasının sıklıkla

Grafik 14: Disiplinlerarası Çeviri Çalışmalarına Dair Alt Alanların Dağılımı

işlenmesi, çeviri sürecinde teknolojinin giderek daha yoğun bir şekilde kullanıldığını ve bununla birlikte çeviriye yönelik araçların geliştirilmesi ve çeviri verimliliğinin artırılması konularında da oldukça önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Özellikle otomatik çeviri sistemleri, çeviri belleği ve terminoloji yönetimi gibi teknolojik araçlar, çeviri sürecinde yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. *teknoloji* ve *kültür* başlıklarının ardından birbirlerine yakın sıklıklarla *dilbilim* ve *dilbilgisi* alt başlıkları sıralanmaktadır. Dilin kullanımını inceleyen bir disiplin olarak *dilbilimin*, çeviri eylemiyle yakın bir bağının olması doğal bir durum olarak görülebilir. Benzer şekilde *dilbilgisi* konusu da çeviri eyleminin her daim iç içe olduğu bir alan olup, özellikle dilsel yapıların kaynak dilden hedef dile aktarımı sırasında karşılaşılan kimi zorluklar ve yabancı dilde dilbilgisi öğretimi sürecinde çevirinin yeri ve işlevleri gibi birçok alt konuyu içermektedir. Son olarak, sosyal ve beşerî bilimler alanından birçok alt disiplinin de hemen hemen aynı sıklıklarla disiplinlerarası çeviri incelemeleri kategorisinde yer aldığı görülmektedir. Örneğin; *psikoloji* çeviribilim için bir hazır bulunuşluğun gerekliliği gibi konuları ele alırken, *çeviri sosyolojisi* ise cinsiyet, çeviride öznel ve kültürel miras gibi konuları irdelemektedir. Bu tematik başlıkta elde edilen verilerden hareketle, özellikle disiplinlerarası çeviri araştırmaların birbirinden farklı çok sayıda tema etrafında yoğunlaştığını, ancak bununla birlikte kimi temaların daha sık araştırma konusu edildiği söylenebilir. Söz konusu veriler aynı zamanda ileride yapılacak araştırmaların hangi konulara odaklanabileceği konusunda da bir fikir verme niteliğine sahiptir.

Sonuç Yerine

Bu çalışmada, Türkiye'deki çeviri konulu bildirilerin 1988-2019 yılları arasındaki kesitsel bir bibliyometrik ve tematik çözümlemesinin yapılması amaçlanmıştır. İlk olarak yapılan bibliyometrik çözümlemeler neticesinde; çeviri konulu araştırmaların inişli çıkışlı da olsa söz konusu zaman aralığında yıllar içerisinde önemli bir artış gösterdiği, bu araştırmaların ağırlıklı olarak tam metin bildiri formatında hazırlandığı ve Türkçe olarak ülkemizde sunulduğu görülmüştür. Tematik çözümlemeler aşamasında ise çeviri konulu bildirilerin; yazılı ve görsel-işitsel, disiplinlerarası ve teorik çeviri incelemeleri olmak üzere üç ana tematik kategori etrafında gerçekleştirildikleri belirlenmiştir. Her üç kategori de aslında çeviri araştırmalarının ülkemizde ne denli geniş bir yelpazedeki konuları içerdiğini ve farklı disiplinlerle etkileşim içinde olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca yazılı, diğer bir ifadeyle metin çeviri incelemelerinin görsel-işitsel çeviri incelemelerine kıyasla daha yaygın olduğu görülmüştür. Bu durum, ülkemizde çeviri disiplinini alanında daha çok yazılı çeviri araştırmalarına yönelik bir eğilimin olduğunu göstermekle birlikte, sözlü çeviri alanında da önemli çalışmalar yapıldığını vurgulamak gerekmektedir.

Diğer yandan, çalışmanın derleminin sadece YÖKAKADEMİK veri tabanında dizinlenen bildirilerden oluşması bu çalışmanın bir sınırlılığı olarak kabul edilebilir. Ayrıca, derlemin oluşturulması aşamasında dünya genelinde yaşanan Covid-19 salgını nedeniyle yaşanan pek çok sıkıntı ve kısıtlama sebebiyle bir başka sınırlamaya daha gidilerek 2019 yılı sonrasındaki bildiriler derleme dâhil edilmemiştir. Bu zorlu süreç, akademik toplantı ve konferansların çevrim içi

platformlara taşınması, seyahat kısıtlamaları ve katılımcıların erişim sorunları gibi pek çok zorluğu da beraberinde getirmiştir. Böylece, salgın sürecinin bilimsel araştırma, toplantı ve etkinliklere olan etkisi göz önünde bulundurulmuş ve derlemin geçerlilik ve güvenilirliğini etkileyebilecek unsurlardan kaçınılmıştır.

Son olarak, çeviri konulu makale, kitap, proje vb. akademik çalışmalarla ilgili de yıl sınırlaması olmaksızın benzer çözümler yapılabilir. Bu tür araştırmalar, ülkemizde çeviri alanında yaşanan gelişim ve eğilimleri daha geniş bir perspektiften değerlendirmeye imkân sağlayacağı gibi farklı dönemlerde yapılan çalışmalarla da arasındaki bağlantı ve değişimleri daha anlaşılabilir kılacaktır. Ayrıca, bu bağlamda birbirinden farklı yerel ve uluslararası platformlar ve veri tabanları incelenerek değerlendirme ve karşılaştırmalar yapılabilir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Çalışma Konsepti/Tasarım- E.K.; Veri Toplama- Ö.N.D.; Veri Analizi/Yorumlama- D.Ç., Ö.N.D.; Yazı Taslağı- D.Ç., Ö.N.D.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi- D.Ç., Ö.N.D.; Son Onay ve Sorumluluk- D.Ç., Ö.N.D., E.K.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar finansal destek beyan etmemişlerdir.

Peer Review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Conception/Design of Study- E.K.; Data Acquisition- ; Data Analysis/Interpretation- D.Ç., Ö.N.D.; Drafting Manuscript- D.Ç., Ö.N.D.; Critical Revision of Manuscript- D.Ç., Ö.N.D.; Final Approval and Accountability- D.Ç., Ö.N.D., E.K.

Conflict of Interest: Authors declared no conflict of interest.

Financial Disclosure: Authors declared no financial support.

Yazarların ORCID ID'leri / ORCID IDs of the authors

Özge Nazlı Dalgıç	0000-0002-3269-9907
Dilek Çalışkan	0000-0002-0757-3018
Erdoğan Kartal	0000-0002-9836-5221

KAYNAKLAR / REFERENCES

- Balkul, H. İ., Can, M. Z., Çalık, O., & Gümüş, A. F. (2018). Türkiye'de çeviribilim alanında 2013-2018 yılları arasında hazırlanan makaleler üzerine betimsel bir analiz. B. C. Tanrıtanır (Ed.), *Filoljide Güncel Akademik Çalışmalar-2018* (ss. 277-294) *İçinde*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Başer, B., & Yıldırım, C. (2020). Traduction spécialisée au XXIe siècle: analyse traductologique comparative des mémoires et thèses préparés en Turquie et en France. *Turkish Studies-Language and Literature*, 15(3), 1075-1100.
- Çalık, O. (2019). *Türkiye'deki sözlü çeviri alanındaki akademik çalışmaların konumu: 2008-2018 yılları arasındaki makale kitap ve lisansüstü tez düzeyindeki çalışmaların içerik analizi* (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çeviribilim Anabilim Dalı Çeviri Bilim Dalı, Sakarya.
- Çalışır Zenci, S. (2020). Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi TR Dizin'de taranan çeviribilim araştırmalarının incelenmesi. *Söylem Filoloji Dergisi*, 5(1), 239-251.
- Çalışkan, D. (2021). *Türkiye'deki çeviri konulu tezler üzerine bibliyometrik ve tematik bir inceleme (1985-2020)*. (Y. Lisans Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yabancı Diller Eğitimi Anabilim Dalı Fransız Dili Eğitimi Bilim Dalı, Bursa.
- Çalışkan, D., & Kartal, E. (2021). Türkiye'deki çeviri konulu tezler üzerine tematik bir inceleme (1985-2020). *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (25), 1214-1257.
- Çalışkan, D., & Kartal, E. (2021). Türkiye'deki çeviri konulu tezler üzerine bibliyometrik bir inceleme (1985-2020). *İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi*, (15), 35-73.
- Ersoy, H., & Balkul, H. İ. (2016). Çeviribilim alanındaki lisansüstü tezler üzerine betimleyici bir çalışma. *International Journal of Languages' Education*, 4(3), 151-153.
- Haleva, B. (2016). Traduction et traductologie en Turquie: état des lieux et perspectives. *Frankofoni*, 32(1), 101-111.
- Kasemodel, M. G. C., Makishi, F., Souza, R. C., & Silva, V. L. (2016). Following the trail of crumbs: A bibliometric study on consumer behavior in the food science and technology field. *International Journal of Food Studies*, 5(1), 73-83.
- Kozak, N. (2000). Türkiye'de akademik turizm literatürünün gelişim süreci üzerine bir inceleme. *DAÜ: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 15-55.
- ÖSYM, (2023). *2023 Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu*. <https://cdn.osym.gov.tr/pdfdokuman/2023/YKS/tkilavuz20072023.pdf>
- Şan, F., & Koçlu, S. (2020). Toplum Çevirmenliği alanında Türkiye'de yapılan bilimsel çalışmalar: analiz ve değerlendirme. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (19), 780-802.

Tahir Gürçağlar, Ş. (2011). *Çevirinin ABC'si*. İstanbul: Say yayınları.

Tunca, N. (2012). *İlköğretim öğretmenleri için mesleki değerler ölçeğinin geliştirilmesi ve ilköğretim öğretmenlerinin mesleki değerlerinin belirlenmesi* (Doktora tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri (Eğitim Programları ve Öğretim) Anabilim Dalı, Eskişehir.

Yazıcı, M. (2007). Çeviribilimde lisansüstü tezleri üzerine görgül bir araştırma. *III. Lisansüstü Eğitim Sempozyumu: Lisansüstü Eğitimde Sorunlar ve Çözüm Önerileri Bildirileri Kitapçığı* (ss. 565-571) *İçinde*. Eskişehir.

Yıldırım, C. (2020). Çeviri teknolojileri, yerleştirme konulu lisansüstü tezlerin Türkçe çeviribilim literatürü bağlamında değerlendirilmesi. *Turkish Studies-Language and Literature*, 15(1), 497-514.

Ek 1. Çalışmanın Derlemi (QR Kod): Türkiye'deki Çeviri Konulu Bildiriler (1988-2019)

Atıf biçimi / How cite this article

Dalgic, O.N., Caliskan, D., Kartal, E. (2023). Türkiye'deki çeviri konulu bildiriler üzerine kesitsel bir inceleme (1988-2019). *İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi - Istanbul University Journal of Translation Studies*, 19, 191–205.
<https://doi.org/10.26650/iujts.2023.1337923>